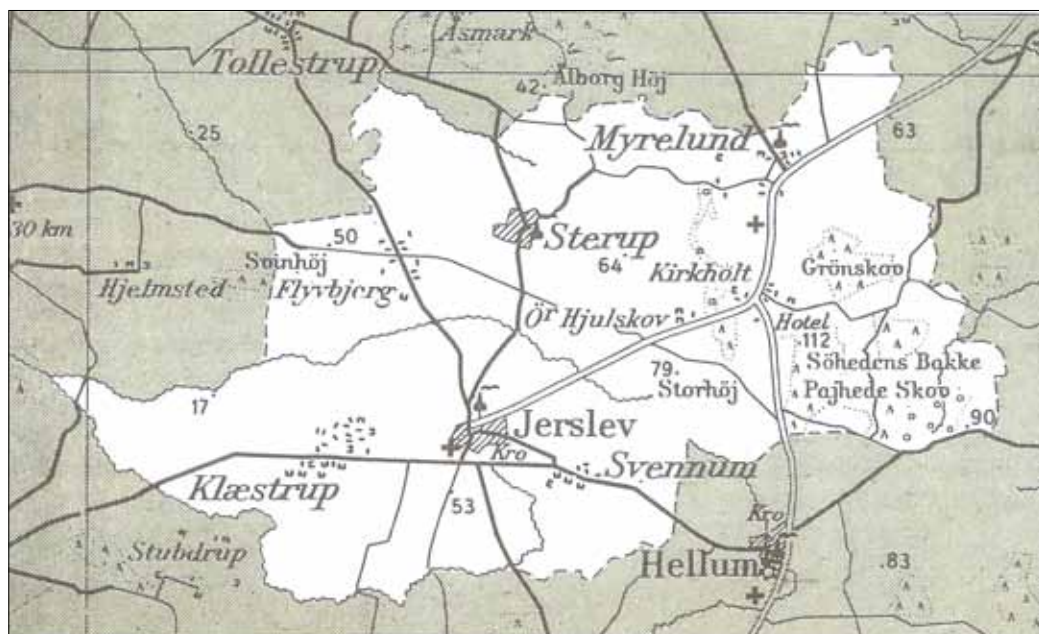

Skovfogeden i Pajhede

Af Simon Jacobsen

Pajhede skov er beliggende øst for Jerslev (Trap Danmark. 1960).

Historien om min oldefar handler om en gæv vendelbo, der arbejdede for to af sin samtids kendte mænd. Den ene var Enrico Mylius Dalgas, en dansk officer og vejingeniør, som var medstifter af Det Danske Hedeselskab, og som blev selskabets første direktør fra 1866 til 1894. Den anden var godsejeren på Stamhuset Birkelse, i dag Birkelse Hovedgård ved Åbybro, kammerherre og hofjægermester Sophus Frederik Erik Otto Skeel. Han bragte Birkelse Gods op til et højt kulturtrin og

opdyrkede store arealer af stamhusets mægtige lod af Vildmosen og købte Pajhede Skov. Skeel var også meget politisk aktiv og valgt ind i Landstinget.

Nørre Bindslev

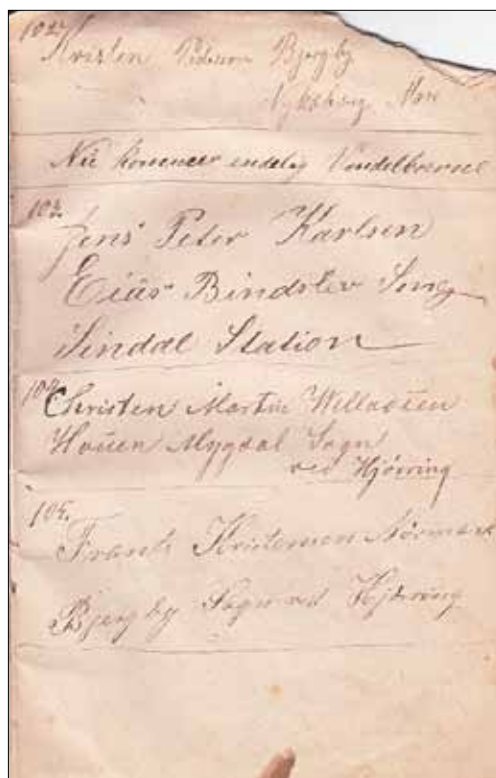
Min oldefar, Ole Christian Jakobsen, blev født i Nørre Bindslev den 21. februar 1850. Han var søn af gårdejer Jacob Olesen, der var født i Mygdal i 1794. Tipoldefar var først gift med Maren Kristensdatter, som døde, efter at hun fik tvillinger. Derefter

blev Jacob gift med den 13 år yngre Dorthea Jensdatter, der var født i nabosognet Mosbjerg i 1807. Maren fik en søn og fem døtre, og Dorthea fødte ham tre sønner og tre døtre. Ole Christian Jakobsen var yngste barn ud af en børneflokk på 12.

Vallekilde Højskole

Efter at Ole Christian Jakobsen var vokset op på gården i Nørre Bindslev, arbejdede han sikkert ved landbruget, indtil han besluttede sig for at blive elev på Vallekilde Folkehøjskole vinteren 1873-74. Højskolen i Nordvestsjælland blev oprettet i 1865, syv år tidligere, og var i sin samtid en af de toneangivende folkehøjskoler under ledelse af teologen Ernst Trier. Højskoleideologien og Grundtvigs tanker om liv og skole var grundlaget for livet, der udfoldede sig på skolen, hvor gymnastikken, højskolesangene, foredragene og »fælleslivet« var omdrejningspunktet i hverdagen og »oplysningen« af mennesket.

I sin blækskrevne adressebog med navne og adresser på alle med-elever på

Adressebog fra Vallekilde.

Vallekilde elevbillede 1874.

højskolen og i en bog med optegnelser fra undervisningen har han skrevet »å« i stedet for »aa« og anvendt små begyndelsesbogstaver på navneord, så dér ser man, at højskolefolket brugte den moderne retskrivning.

Hedeselskabet

Efter nederlaget i den 2. Slesvigske Krig, der blev udkæmpet fra den 1. februar til den 20. juli 1864, og hvor Danmark mistede Slesvig-Holsten, herunder Sønderjylland helt op til Kongeåen, blev Det Danske

Hedeselskab stiftet i 1866 under mottoet: »Hvad udad tabes, skal indad vindes«. Mottoet er ofte tillagt Dalgas, men blev oprindeligt formuleret af digteren H. P. Holst.

Med opholdet på Vallekilde Højskole i bagagen rejste Ole Christian Jakobsen tilbage til Jylland og arbejdede for Hedeselskabets grundlægger, Enrico Mylius Dalgas. Arbejdet bestod i opdyrkning af heden og tilplantning med nåletræer. Opdyrkingen af heden blev et af de store tiltag, som kendetegner 1800-tallet.

Enrice Dalgas (1828-1894).

Skovfoged Jakobsen.

Pajhede Skov

Da Ole Christian Jakobsen hørte, at kammerherre og hofjægermester Sophus Frederik Erik Otto Skeel, der var godsejer på Stamhuset Birkelse, havde købt Pajhede Skov i begyndelsen af 1881, søgte han stillingen som skovfoged. Han havde fået en god uddannelse som plantør og havde gode kort på hånden til at få stillingen, da Dalgas skrev ham en anbefaling:

Da Plantør Ole Jacobsen agter at søge en Skovfogedplads under Stamhuset Birkelse, og han har anmodet om en Anbefaling, skal jeg herved med Fornøjelse bevidne, at han er mig bekendt som en brav og dygtig Mand. Han har i nogen Tid gjort Tjeneste i Hedeselskabets Plantager og forlod disse med et ikke ringe Kendskab til Træplantning.

Aarhus den 28. Januar 1881.

Enrico Mylius Dalgas

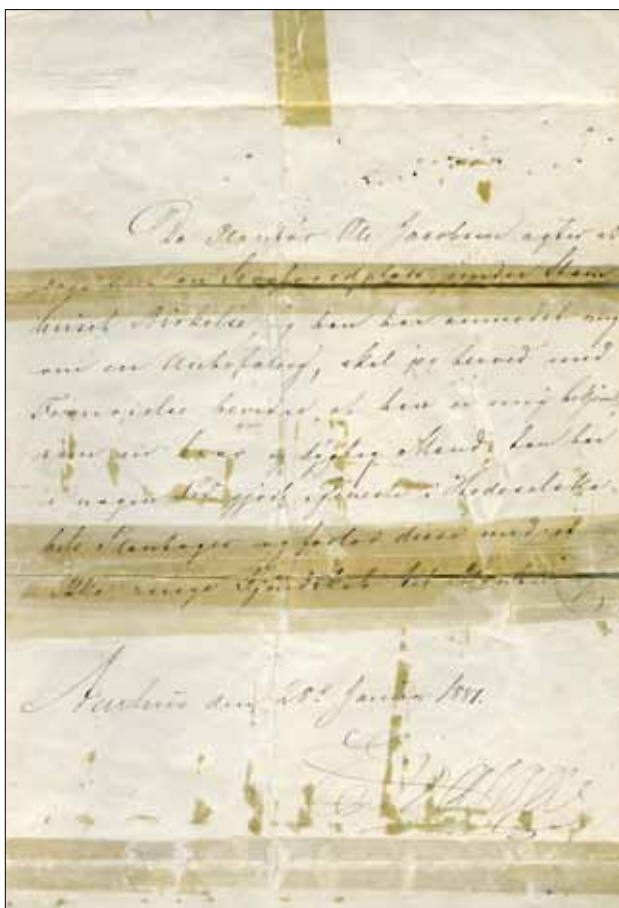
Ole Christian Jakobsen fik stillingen som skovfoged og flyttede ind i skovfogedboligen Bassebæk dybt inde i Pajhede Skov i Jerslev Sogn nordøst for Brønderslev i foråret 1881.

Der blev på det tidspunkt satset på skovbrug, efter at tidlige generationer havde ryddet store dele af Danmark for skov. Med skovforordningen af 1805 besluttede regeringen, at de sidste rester af skov skulle beskyttes. Arealet med skov i Danmark var da kun på 3%, men har siden været jævnt stigende. Skoven udgjorde i 1866 ca. 4,5% af Danmarks

landareal og er steget til over 11% i 2000.

Jyske Ås går tværs gennem Vendsyssel, og adskillige steder når den højder på over 100 meter. Højest er Søhedens Bakke i Pajhede Skov med en højde på 112 meter. Selv på afstand er den skovklædte bakkeryg, der ligger mellem Sterup og Mylund, et imponerende syn.

Jerslev Sogn, som Pajhede Skov hører under, har i oldtiden og middelalderen været stærkt skovbevokset. Sognet hørte da også under det i middelalderen eksi-

Anbefaling af Ole Jakobsen.

sterende Skovbo Herred. Beboerne i skoven blev kaldt skovboerne, en benævnelse der holdt sig op til 1800-tallet. At der har færdedes mennesker i Pajhede Skov siden oldtiden, véd man, idet der er flere oldtidsminder i omegnen af skoven. Den første optegnelse om Pajhede Skov, jeg kan finde, er fra 1401, hvor fru Else af Hesselbæk sælger en ødegård kaldet Padehede i Jerslev Sogn til Børglum Kloster.

Navnet Pajhede skrives i 1401 som Padehede, og i 1452 omtales Paddehedes enge, 1487 som Padehede, i 1488 Payde hiede, Paddehede og i 1500 Paddehede, alt sammen er beskrevet i arkivregistratur fra 1542, som er trykt i »De ældste danske Archivregistraturer« III bind. Ordet ser ud til at komme fra padde, der på vendelbomål udtales paje. Svend Aakjær har i »Nørrejydske Hedenavn« (De Danske Heder) forklaret, at Pajhede kommer af de jyske plantenavn »paj« = spergel. Så det jyske paj synes at være opstået som en sammentrækning af paddegræs eller paddelok, der begge er jyske navne for planten spergel, *spergula arvensis*.

Skovens ejere

Fra 1406 til reformationen i 1536 var Herregården Gammel Hammelose, som ejede Pajhede Skov, underlagt Børglum Kloster. Derefter var skoven krongods frem til 1541, hvor Albert Skeel mageskiftede med Kronen (kongehuset) og overtog Gammel Hammelose og dermed Pajhede Skov. Fra 1574 var Karen Skeel og Peder Munk ejere af Pajhede Skov.

I 1662 omtales en del af skoven som Pajhede Endelt, og størrelsen var et bol, svarende til 50-60 tønder land, med et hus, som tilhørte herregården Gammel Hammelose. Denne skov kunne give føde til

50 svin. Olden, agern og bog fra ege- og bøgetræerne spillede dengang en stor rolle som svinefoder. I 1600-tallet omtales Hathuset, Bassebæk og Lovsig som tre små steder. Søheden omtales med skole, to gårde og to huse. I 1688 nævnes 3 gårde: Store Pajhede, Lille Pajhede og Østre Pajhede.

Den 10. februar 1676 foretages der syn over ulovlig hugst i skoven. Man fandt 60 læs træer hos omkringboende folk, og ca. 50 træer i skoven var grenhugget.

Den 7. marts 1850 overtager Lauers Pedersen Pajhede Skov fra I. C. Bruun. Næste ejer er Ane Kirsten Hansdatter m. fl., der sælger til Berthel Nielsen, Jerslev, den 29. februar 1872. Kammerherre og hofjægmester Sophus Frederik Erik Otto Skeel, godsejer på Stamhuset Birkelse, får skøde på skoven den 31. august 1882. Da Skeel dør den 2. august 1897, bliver skoven skødet til sønnen hofjægmester Jørgen Erik Frederik Skeel den 2. december 1897.

Pajhede Skovdistrikt består af Pajhede Skov og Grønskov. I 1960 var arealet på 393 ha, hvoraf nåletræer udgjorde 270 ha, 37 ha var med bøgetræer, 12 ha med andre løvtræer og et areal på 74 ha, var ubeplantet. Brønderslev Kommune ejer den nærliggende Søheden Plantage på 42 ha, som blev anlagt i 1909.

Skovfogedhjemmet Bassebæk

Det var ensomt at bo alene ude i skoven, men det blev der ændret på en sommerdag, den 14. juni 1881, da Ole Christian Jakobsen blev gift med sin udkårne, Karoline Kirstine. Oldemor var datter af Niels Kjær Pedersen og Maren Jensen, der boede på Hallund Kær. Efter giftermålet blev der mere liv i skovfogedhjemmet

Bassebæk. Her fødtes to af familiens børn: Dagny, der blev født den 1. maj 1882, og Olav, der blev født den 3. september 1884. Begge blev døbt i Jerslev Kirke.

En dag kom der fornemt besøg til skovfogedhjemmet. Kammerherreinde Erikké Josephine Elenore Skeel, der var født baronesse, kom uanmeldt på besøg. Oldemor fik i en fart begge sine børn op i barnevognen, da hun så kammerherreindens vogn holde uden for huset. Da kammerherreinden kom ind i huset, ville hun gerne se de to søde børn og løftede på dynen. »Nå, her sover børnene med træsko på«, sagde hun. I farten havde oldemor ikke taget træskoene af børnene. Kammerherreinden kom sikkert for at hente overskuddet fra skovbruget.

Bassebæk.

Det var ikke alle beskåret at få besøg fra Birkelse Gods. Jeg har hørt en beretning om en mand, som boede i et af husene i skoven. Huset lå i den del af skoven, som hedder Lunken, og manden gik til Birkelse hvert år for at betale 20 kr. i leje for et jordstykke, som han lejede af godsejer Skeel.

Skovarbejdet

Det var en gammel fredsskov, der næsten udelukkende bestod af eg og bøg, som Ole

Christian Jakobsen havde ansvar for at forny, så han fik brug for alt det, han havde lært gennem årene hos Dalgas. Skovrider Videbæk fra Stamhuset Birkelse var øverste chef, og Ole Christian Jakobsen varetog den daglige drift af skoven. Som skovfoged havde han en del skovarbejdere til at hjælpe sig.

I 1860'erne begyndte man at plante nåletræer i de vendsysselske skove, og Ole Christian Jakobsen og hans medarbejdere plantede masser af rødgran i de år, han var skovfoged i Pajhede.

En anden del af arbejdet var hugst, fældning af træer. Ole Christian Jakobsen skulle selv gå i spidsen og være et forbillede for skovarbejderne, også i det praktiske arbejde, så han kunne håndtere sav, økse og andre håndredskaber så godt som nogen. Nye typer save blev også udviklet, og der havde været en konstant udvikling i skovbruget siden 1700-tallet. Høsten af tømmeret foregik sikkert på den måde, at man fældede de modne træer, der kunne indbringe en god pris. Egetræer, som udgjorde en del af Pajhede Skov, kan nå en alder på henved 300 år, før de fældes. Der var også ansat en skovkusk, som havde til opgave at køre brænde ud og slæbe kævler til vej.

Ole Christian Jakobsen assisterede skovrideren i forbindelse med skovforretninger, f.eks. opmåling og salg af træ. Salg af træ skete som oftest ved skovauktioner, hvor træhandlere kom for at byde, når auktionsarius bortsolgte de forskellige numre af træ.

At jage krybskytter var også en vigtig opgave, som Ole Christian Jakobsen skulle løse, men det kunne være farligt.

St. Raaholt.

en plantage i Brønderslev. Planen blev dog stillet i bero, da sognerådet ikke støttede sagen.

Men i 1882 købte han selv sammen med P. Mejlsted og J. C. Pedersen gården Øster Hedegaard og udstykkede jorden. Fem tønder land blev stykket fra til plantagen. Skovrider Videbæk fra Stamhuset Birkelse tegnede anlægget Hedelund, der blev plantet 1882. Skovfoged Ole Christian Jakobsen førte tilsyn med udførelsen af arbejdet. Der blev givet et tilskud fra Hedeselskabet på 200 kr. Plantagen blev siden omdannet til Aktieselskabet Hedelund og udvidet med tre tønder land.

St. Raaholt

Efter seks år som skovfoged ønskede Ole Christian Jakobsen at få foden under eget bord og købte den firlængede gård St. Raaholt den 13. januar 1887. Gården lå uden for skoven på Fjembevej 46, Hugdrup i Skæve Sogn. Sælgeren var Lars Mikkelsen fra Bastholm ved Vrejlev. Ole Christian

Jakobsen betalte 8.000 kr. for gården, og med i prisen fulgte følgende løsøre: 3 kakkelovne, 1 gruekedel, 1 komfur, 2 heste, 3 køer, 1 svin, 3 får, 3 lam og 3 vogne.

Prisen på St. Raaholt svarede til 20 årslønninger for en daglejer eller 18 årslønninger for en landsbylærer. Her er nogle priseksempler fra 1880'erne: 1 pund smør 1 krone, 1 pund flæsk 70 øre, et par støvler til en pige i konfirmationsalderen 8 kr., et læs tørv 6 kr., en landsbyskolelærerløn 108 kr. pr kvartal + fri bolig med lidt havejord - og en daglejer ved landbruget en dagløn på 1,00-1,10 kr.

Familien Jakobsen flyttede fra Bassebæk til Raaholt, hvor familiens tredje og fjerde barn blev født. Rigmor blev født den 5. februar 1887. Gudrun den 4. marts 1888 og døbt i Jerslev Kirke den 17. maj. Der blev betalt 4 kr. til jordmoderen, da Gudrun blev født.

St. Raaholt ligger i et naturskønt område, og der hører flere søer til gården,

som dengang havde et jordtilliggende på mindst 30 tønder land. Både stuehuset og avlsbygningerne var i så ringe stand, at Ole Christian Jakobsen samme år, som han købte gården, byggede ny kostald med hvælvsloft. Nyt stuehus og lade nåede han ikke at bygge, så det blev den nye ejer, som købte gården af oldemor, der byggede det i 1897.

Af Ole Christian Jakobsens regnskabsbog kan jeg se, at han i 1887 betalte 21,42 kr. pr. kvartal i kongelige skatter og brandpenge. Han betalte 9 kroner og 34 øre i kirketiende 1889. Der var også udgifter til bedækning

Ole Christian Jakobsens gravsten.

af køer samt markfrø og kraftfoder. Desværre blev det alt for kort tid, Ole Christian Jakobsen havde glæden af at være både skovfoged og gårdejer, idet familien boede mindre end to år på St. Raaholt, inden han døde. Ole Christian Jakobsen døde den 14. november 1889, kun 39 år gammel, og blev begravet på Øster Brønderslev Kirkegård, hvilket er skrevet i Skæve Sogns kirkebog.

Hvorfor han blev begravet på Øster Brønderslev kirkegård vides ikke, men faddere ved datteren Gudruns barnedåb i Jerslev Kirke, halvandet år før han døde, var Jens og Marie Baggesen fra Øster Brønderslev, så der må have været en tæt relation mellem skovfogedfamilien og familien Baggesen i Øster Brønderslev. Den ældste datters søn, barnebarnet lærer Osvald Jensen, bekostede en ny gravsten, som han fik placeret på Jerslev Kirkegård. Gravstenen er bevaringsværdig og står der som et minde om Ole Christian Jakobsen.

Det blev J. J. Kolstrup, der afløste Ole Christian Jakobsen som ny skovfoged i Pajhede Skov. Ole Christian Jacobsen var kun skovfoged i knapt 9 år som Stamhuset Birkelses første skovfoged. I dag ejer familien Juel Nielsen Pajhede Skov. Børge Simon Nielsen (1923-1993), der var ejer og direktør for fabrikken Eskofot, som fremstillede reproduktionsudstyr til den grafiske branche, købte Pajhede Skov i 1970'erne. Han indhegnede skoven og byggede et jagtslot, hvor skovfogedboligen Bassebæk lå.

Oldemor blev boende på St. Raaholt vinteren over, efter at hun blev enke, og solgte den 21. marts 1890 gården til Carl Martin

Karoline Jakobsen i Vesterkær.

Nielsen. Hun flyttede med sine fire børn, tre døtre og sønnen, til Jerslev, hvor hun købte et lille hus i kæret, Vesterkær. Oldemor fik arbejde hos præsten ved Jerslev Kirke, J. A. Sørensen. Hun færdedes meget i præstegården med tilhørende landbrug, som præsten drev. Nogle af hendes 5 søskende boede sikkert på egnen, da de var født og opvokset i nabosognet. Børnene var også døbt i Jerslev Kirke, så hun havde en god relation til Jerslev.

Det var en meget hård tid for oldemor: Først mistede hun sin mand og dermed familiens gode indtægt. Dernæst måtte hun sælge familiens hjem og flytte med fire børn. Men ikke nok med det, hendes søn Olav døde som 7-årig, blot ét år efter Ole Christian Jakobsen. Hun havde også

en barsk oplevelse med i bagagen fra sin barndom, idet hun som 4-årig mistede sin far, min tipoldefar Niels Kjær Pedersen. Så oldemor havde oplevet, hvorledes hendes mor Maren måtte klare sig alene og forsørge seks børn.

Da det var svært at få arbejde i Hallund, hvor familien boede, gik tipoldefar til Løgstør i foråret 1861 og arbejdede med dæmningsarbejde i forbindelse med Frederik den Syvendes Kanal, der blev indviet den 14. juli samme år i overværelse af kong Frederik VII. Om efteråret gik han hjem til Hallund Kær og tog sig af hjem og familie om vinteren. I tre somre arbejdede han med dæmningsarbejde i Løgstør, men han kom ikke hjem i efteråret 1863. Om han omkom ved en arbejdsulykke,

drukne i kanalen eller døde på anden måde, fik familien aldrig besked om.

Familiens ældste søn, Kresten, var 15 år gammel og tjente på gården Korslund. Hver aften gik han hjem og besøgte sin mor og sine små søskende, som boede i et gammelt hus ude i kæret. Da han kom hjem den 25. september 1863, var den ene gavl blæst ned, og hans mor og søskende var væk. Han fandt dem hos en nabo. Her lå hans mor i en dyngede halm og havde født en dreng, Petrus, som aldrig fik sin far at se. Tipoldemor, der var malkekone og hjalp med andet forefaldende arbejde på nabogårdene, passede også syge folk og blev selv smittet med tyfus. Kun 39 år gammel døde hun den 28. maj 1866 og blev begravet på Hallund Kirkegård.

Oldemor var kun 30 år gammel, da hun blev enke, og fem år senere blev hun forelsket i en tjenestekarl på præstegården. Min farfar, Olav Christian, blev et resultat af denne forelskelse; han blev den fødte den 22. juli 1894. Da barnefaderen Pedersen ikke ville giftes med hende, valgte hun at døbe barnet Olav Christian Jakobsen Nielsen, så skovfoged Ole Christian Jakobsen blev hans og min families navnefader.

Selv om Pedersen var far til min farfar og betalte børnepenge til oldemor - dog noget modvilligt - har vi altid betragtet skovfoged Jakobsen som den, vi var efterkommere af; han er den, jeg kalder min oldefar.

Farfar sikrede familienavnets videreførelse. Han blev gift med farmor Anna, og de fik fire sønner. Olav og Anna Jakob-

sen boede i en menneskealder i huset på Palægade 15 i Jerslev. Olav var bygmester og udførte både murer-, tømrer- og snedkerarbejde.

Tak til Vendsyssel Historiske Museum & Historiske Arkiv, Egnsmindesamlingen Jerslev, Skæve Lokalhistoriske Forening, Østervrå Lokalhistoriske Forening og Dansk Jagt- og Skovbrugsmuseum.

Litteratur

Jydsk Historie og Topografi
Udgivet 1882-83 af Det Jydske
Historiske Topografiske Selskab
Bind 9, side 318

De Jyders Land
af Achton Friis, 1932
Bind 2, side 240

Vendsysselske Årbøger
Udgivet af Historisk Samfund
For Hjørring Amt 1937-38
Side 276: Skovene i Midt- og
Østvendsyssel i ældre tid

J. P. Trap Danmark
Hjørring Amt, 1960, bind 6,
Jerslev Sogn side 348-352

Simon Jacobsen

Født den 19. marts 1947 på Mellemgård i Ingstrup. Uddannet isenkræmmer i Pandrup. Lejrchef i Løkken. Chefassurandør i Codan Forsikring i 20 år. Pioner for kristent tv i Norden og skandinavisk chef for GOD TV, den globale kristne tv kanal i 15 år. Derudover har han studeret teologi i 4 år i Danmark, Storbritannien og Sverige. Skriftlige arbejder om lokal- og slægtshistorie. På eget forlag udgivet evangeliske bøger på dansk, norsk og svensk.